Psykologtidsskriftet

ORIGINALARTIKKEL

Oppvekstforhold, levekår og risikofaktorer for tilbakefall hos seksualforbrytere i fengsel: Skiller de seg fra øvrige innsatte?

Jim Aage Nøttestad [1], Johan Håkon Bjørngaard og Kirsten Rasmussen [2]

[1]Kompetansesenteret for sikkerhets,- fengsels- og rettspsykiatri, avdeling Brøset, St. Olavs hospitalPsykologisk institutt, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU)

shelvers@ous-hf.no

[2]Kompetansesenter for sikkerhets,- fengsels- og rettspsykiatri, Avdeling Brøset, St. Olavs hospitalPsykologisk institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

mons.bendixen@svt.ntnu.no

Publisert: 04.10.2012

Do sex-offenders in prison differ from other inmates in terms of childhood conditions livelihood and risk of re-offending?

Studies of Norwegian prisoners suggest that they have poor childhood environment, low education, high degree of unemployment and homelessness, as well as substance abuse and poor health. International research suggests that dynamic risk factors and background characteristics for sexual offenders are more or less similar to those of offenders in general. In the present study we compared 22 sex-offenders in a Norwegian prison population to 201offenders in general and found that they had a significantly better background in terms of employment, family attachment and living conditions, and they have less substance abuse. Deviant background variables are often included as risk factors in risk assessment instruments frequently used in many countries. Based on the present study we argue that many of these risk-factors may not be valid for Norwegian sex-offenders.

Keywords: sex offenders, childhood environment, living conditions, risk assessment

Seksualforbrytere som soner straff i norske fengsel, har bedre oppvekstforhold enn øvrige fanger. De har også færre rusproblemer og arbeidsmessige vansker. Dette kan føre til en undervurdering av risikoen for tilbakefall når man bruker internasjonale risikovurderingsinstrumenter.

ILLUSTRASJON: JIL MOURSUND

Vi har i dag relativt godt kjennskap til oppvekstmiljø og levekårene for innsatte i norske fengsler (Friestad & Skog Hansen, 2004; Skardhammar, 2002). Et vesentlig spørsmål for oss er om de som er dømt for seksualforbrytelser, har et annet oppvekstmiljø og andre levekår enn de øvrige innsatte. I så fall: burde det ha betydning for vår vurdering av risiko for tilbakefall?

Studier fra andre land viser at oppvekstforholdene for de som gjennomfører seksuelle lovbrudd, stort sett er de samme for de som gjennomfører ikke-seksuelle lovbrudd. De har ofte opplevd omsorgssvikt, tidlig kontakt med barnevernet, har foreldre som er rusmisbrukere, familiemedlemmer som er/har vært i fengsel, vokser ikke opp sammen med begge foreldrene, og har relasjonelle problemer i familien (Borum, Bartel & Forth, 2002; Gendreau, Little & Goggin, 1996; Henry, Avshalom, Moffit & Silva, 1996).

Sammenliknet med de øvrige innsatte har de sedelighetsdømte sjeldnere vært straffedømt før, de har flere barn, lavere bruk av rusmidler som alkohol og narkotika og færre problemer i arbeidslivet

Internasjonal forskning har vist at mange seksualforbrytere også gjennomfører andre, ikke seksuelt relaterte, lovbrudd. Som en følge av dette antar man at mange av de forhold som utgjør risikofaktorer hos seksualforbrytere, er de samme som hos andre lovbrytere (Andrews & Bonta, 1998; Seto & Eke, 2005). Tilbakefallsraten til generell kriminalitet hos seksualforbrytere varierer over studier. Maletzky (1991) fant i en retrospektiv studie at av 5000 seksualforbrytere hadde 24 % tilbakefall til andre former for lovbrudd. Longitudinelle studier viser det samme. Bench, Kramer og Ericson (1997) fulgte 408 seksualforbrytere over fire år; 25 % hadde tilbakefall til seksuelle overgrep, og 27 % hadde tilbakefall til andre former for lovbrudd. Tilbakefallsraten til ikkeseksuelle lovbrudd var 12 % i en metaanalyse som omfattet mer enn 23 000 seksuelle overgripere og med gjennomsnittlig oppfølgingstid på 4,5 år (Hanson & Bussière, 1997). Tilbakefallsraten til andre typer lovbrudd for overgripere mot barn var 9,9 %, tilsvarende tall for voldtektsmenn var 22 %. I en senere metaanalyse som omfattet 73 undersøkelser, 19 267 deltakere og gjennomsnittlig oppfølgingstid 5?6 år, var tilbakefallsraten til nye seksuelle overgrep 14 %, tilbakefall til andre lovbrudd var 22 % (Hanson & Morton-Bourgon, 2004). I Norge fant Grünfeldt, Noreik og Sivertsen (1998) at tilbakefall til seksuelle lovbrudd i en femårsperiode var 8 %, tilbakefallet til andre former for lovbrudd var 16 %. Tilsvarende tall for femårsperioden 2001?2005 blant de som har fått en rettskraftig dom i 2000, var henholdsvis 7 % og 29 %.(Statistisk sentralbyrå, 2008).

Det at sedelighetsforbryternes lovbrudd har sammenheng med flere av de samme forholdene som hos andre lovbrytere, gjenspeiles også i Stortingsmelding nr. 37 (2007?2008), hvor det med referanse til Kirsch og Becker (2006) og Hanson og Morton-Bourgon, (2004) hevdes at en antisosial livsstil, prokriminelle holdninger og avvikende seksuelle interesser er de klareste risikofaktorene for gjentakelse av sedelighetslovbrudd. De forholdene som er forbundet med lovbrudd, kalles i canadisk forskning for «kriminogene behov» og betegnes ofte som dynamiske risikofaktorer for tilbakefall (Andrews & Bonta, 1998; Hanson & Morton-Bourgon, 1990). De deles vanligvis i stabile dynamiske og akutt dynamiske risikofaktorer, dvs. forhold som raskt endrer seg. De stabile dynamiske risikofaktorene er blant annet personlighetsforstyrrelser, avvikende seksuelt tenningsmønster, antisosiale trekk som impulsivitet, rusmisbruk, arbeidslivsvansker/ arbeidsløshet, regelbrudd, ustabilitet i forhold/relasjonelle problem, og en generelt ustabil livsstil (Hanson & Morton- Bourgon, 2005). Rusmisbruk, som alkoholisme, betegnes som en stabil dynamisk risikofaktor, mens det å være ruset er en akutt risikofaktor.

I denne undersøkelsen, med data fra SSB s levekårsundersøkelse, vil vi gjennom en deskriptiv tverrsnittsstudie, se nærmere på hvorvidt oppvekstforholdene og de dynamiske risikofaktorene for gjentatte lovbrudd er de samme hos et utvalg dømte seksualforbrytere som hos øvrige innsatte i norske fengsler. Hvis det viser seg at oppvekstforholdene og de dynamiske risikofaktorene er forskjellige, vil vi kort diskutere hvilken betydning dette kan ha for fremtidige risikovurderinger.

Tabell 1. Registrerte lovbrudd i undersøkelsespopulasjonen (SSBs levekårsundersøkelse).

Hovedlovbrudd	n	%
Narkotika	72	32
Vold	53	24
Vinning	26	12
Seksuelle overgrep	22	10
Drap	16	7
Ran	11	5
Trafikk	10	4
Bedrageri	7	3
Annet	6	3
Total	223	100

Metode

Undersøkelsen baserer seg på et nasjonalt representativt utvalg fra norske fengsler fra 2003. Utvalget er det samme som ble brukt av Friestad og Skog Hansen (2004) i deres undersøkelse av levekår blant innsatte, med unntak av 35 kvinner. Det ble gjennomført 260 intervjuer, hvilket tilsier en svarprosent på 70. Frafallet kan deles tre grupper: de som ikke ønsket å delta (72 innsatte; 65 %), de som soner i en annen institusjon enn oppgitt (27 innsatte; 24 %), og de som ikke lenger var i fengsel av ulike grunner (12 personer; 11 %). Friestad og Skog Hansen (2004) sammenliknet fordelingen av hovedlovbrudd blant de med rettskraftig dom slik de er kategorisert i Kriminalstatistikken (Statistisk sentralbyrå, 2003). De fant at utvalget består av en høyere andel dømte for narkotika- og voldskriminalitet og en noe lavere andel dømt for vinningskriminalitet. De øvrige lovbruddsgruppene, deriblant seksualforbryterne, er av nokså lik størrelse.

Utvalget for vår undersøkelse består således av 223 menn over 18 år med rettskraftig dom, og som kunne kommunisere på norsk eller et annet skandinavisk språk. Varetektsinnsatte var utelatt. Utvalget var tilfeldig trukket, deltakelse i undersøkelsen var frivillig, og alle har gitt informert samtykke. Data er samlet inn ved intervju av Statistisk sentralbyrå i Norge (SSB).

Det er ikke skilt mellom overgripere mot barn og voldtektsmenn i utvalget. Tabell 1 viser hvordan de forskjellige lovbruddene er fordelt i undersøkelsespopulasjonen.

Oppvekstvilkårene og eventuelle velferdsproblem er oppsummert i en akkumulert oppvekstmiljøindeks og en velferds-/levekårsindeks. Oppvekstmiljøindeksen består av følgende spørsmål: a) har de vært utsatt for omsorgssvikt, b) har de hatt kontakt med barnevernet, c) har de vokst opp med begge foreldrene, d) var det alvorlige relasjonsproblemer i hjemmet, e) hadde de foreldre/omsorgsytere med rusproblem, og f) hadde de andre familiemedlemmer i fengsel.

Velferds/levekårsindeksen er bygget opp på følgende spørsmål: a) arbeidsledighet, b) om det forelå et utdanningsmessig problem, c) forelå det husproblem, d) økonomiske problem, e) hadde de helse problem, og f) var de ensomme, hadde de lite sosial kontakt.

Hvert spørsmål i de to indeksene er skåret null eller en og deretter slått sammen til en sumskåre som indikerer antall problemer. Etableringen av disse indeksene bygger på arbeider av Skardhammar (2000) og Friestad og Skog Hansen, (2004) om innsattes levekår. Psykisk helse er målt med Hopkins Symptom Check list – 25 (HSCL ?25; Derogatis og medarbeidere, 1974).

Statistiske analyser. Data er analysert med statistikkprogrammet SPSS (versjon 15). Forskjeller mellom de to gruppene innsatte er analysert med toutvalgs t-test og kjikvadratanalyser. Siden vi har gjennomført flere statistiske tester, har vi satt et mer konservativt statistisk signifikansnivå en det konvensjonelle 5%-nivået (P-verdier < 0,01 er vurdert som statistisk signifikante). I de kji-kvadrat-analysene hvor cellene har færre enn 5 observerte verdier, er det brukt Fisher exact-test. Effektstørrelse er manuelt beregnet av forfatterne ved Cohens d (Cohen 1988) og Odds Ratio. Den indre konsistensen i indeksen for oppvekstmiljøet og velferds-/levekårsindeksen er beregnet med Chronbachs alfa.

Resultater

Vi presenterer først demografiske forhold som alder, sivil status og arbeidslivsstatus. Deretter beskriver vi de to gruppenes oppvekstforhold, rusmiddelbruk, tidligere dommer, velferds- og helseproblemer.

Alder. Halvparten av de sedelighetsdømte var over 45 år, mens tilsvarende tall for de andre var 17 % ($p < 0{,}01$). Det var ingen særlige forskjeller i de to gruppenes utdanningsnivå.

Sivil status. Relasjonelle forhold betyr i denne sammenhengen hvorvidt de innsatte før fengslingen var gift eller samboende, om de hadde barn, og deres forhold til disse. Det var 24 prosentpoeng flere gifte eller samboende blant de sedelighetsdømte enn blant de øvrige innsatte, men forskjellen var ikke statistisk signifikant ($p = 0{,}03$). Mens halvparten av de sedelighetsdømte selv hadde barn, var tilsvarende tall 19 % for de øvrige innsatte ($p = 0{,}001$).

Over halvparten (57 %) av de sedelighetsdømte hadde foreldreansvar og deltok i den daglige omsorgen. Tilsvarende tall for de øvrige innsatte var 26 %. Blant de sedelighetsdømte var det 21 % som hadde foreldreansvar og samværsrett, men som ikke deltok i den daglige omsorgen. Tallene for de øvrige innsatte var 49 %. Disse forskjellene mellom gruppene var ikke statistisk signifikante.

I alt åtte personer av 11 (73 %) blant de sedelighetsdømte med barn hadde daglig kontakt med disse før fengsling. Blant de øvrige innsatte var det 24 av 64 (38 %) som hadde samme grad av kontakt. Kun en av de sedelighetsdømte (9 %) hadde kontakt med barna minst en gang i uka, men ikke daglig. En tredjedel (21 av 64; 33 %) av de øvrige innsatte hadde samme grad av kontakt. Denne forskjellen mellom gruppene var ikke statistisk signifikant ($p = 0{,}04$). De sedelighetsdømte som hadde

barn, rapporterte også oftere enn de andre at de hadde hatt besøk av disse (53 % versus 25 %, p = 0,02).

Problemer i arbeidslivet. Blant de sedelighetsdømte hadde samtlige 22 arbeidet sammenhengende i minst et år før de ble arrestert, tilsvarende tall for de øvrige innsatte var 84 % (p = 0,04). Ved soningsstart var 59 % av de sedelighetsdømte i lønnet arbeid, tilsvarende tall for de øvrige var 31 % (p = 0,01), men det var ingen forskjell i forhold til hvorvidt de hadde fast eller midlertidig arbeid. Det var små forskjeller mellom gruppene med hensyn til hvorvidt de har arbeid ved løslatelse; 36 % av de sedelighetsdømte og 41 % av de øvrige oppga at de hadde et arbeid å gå til. Dette var for de aller fleste den samme jobben som de hadde før soning.

Tabell 2. Negative oppvekstforhold hos innsatte seksualforbrytere og øvrige innsatte.

	Sedelighetsdom		Øvrige innsatte			
	n	%	n	%	p	OR
Omsorgssvikt	4	18,2	60	30,0	0,32	0,52
Kontakt med barnevernet	0	0,0	68	33,8	0,00	0,00
Ikke vokst opp med begge foreldrene	3	13,6	73	36,3	0,03	0,28
Alvorlige relasjonsproblemer i hjemmet	4	18,2	67	33,3	0,22	0,44
Foreldre/ omsorgsytere med rusproblem	2	9,1	63	31,3	0,02	0,22
Andre familiemedlemmer i fengsel	2	9,1	63	31,5	0,02	0,22

Oppvekstforhold. En oversikt over negative oppvekstforhold som ofte predikerer lovbrudd under ungdomsalderen og/eller voksen alder, er gjengitt i tabell 2. Tabellen viser at det er et gjennomgående trekk at de sedelighetsdømte oppga færre negative oppvekstvilkår enn de øvrige ansatte. De sedelighetsdømte oppga at de i mindre grad hadde vært utsatt for fysisk, psykisk eller seksuell mishandling under sin oppvekst enn de øvrige innsatte, men forskjellen var upresis (OR 0,44, p = 0,23).

Det gjennomsnittlige antallet problem under oppveksten for de sedelighetsdømte er 0,68 (*SD* = 1,13); tilsvarende tall for de øvrige innsatte er 1,94 (*SD* = 1,68) ($p < 0{,}01$, $d = -0{,}88$, alfa = 0,61).

Rusmiddelbruk. Alle innsatte hadde brukt alkohol, men en mindre andel, 13 %, av de sedelighetsdømte drakk seg full ukentlig eller oftere, enn de øvrige innsatte, 57 % ($p < 0{,}01$). Gjennomsnittsalderen for de sedelighetsdømte når de drakk seg full første gangen, var 17,5 år (*SD* = 3,1), tilsvarende alder for de øvrige innsatte var 14 år ($p < 0{,}01$).

Tilsvarende forskjeller fant vi om bruk av narkotika. I alt 18 % av de sedelighetsdømte brukte narkotika; tilsvarende tall for de øvrige innsatte var 65 % ($p < 0{,}01$). Gjennomsnittsalderen for første gangs bruk av narkotika blant de sedelighetsdømte var 23,3 år (*SD* = 5,1), mens gjennomsnittsalderen for de øvrige innsatte var 15,9 år (*SD* = 3,6), ($p < 0{,}01$). Blant brukerne i de to gruppene var det små forskjeller på hyppigheten av deres narkotikabruk.

Fengselsforhold. Om lag tre fjerdedeler (77 %) av de sedelighetsdømte hadde ikke sittet i fengsel før, mens 23 % hadde vært fengslet 1?6 ganger. Tilsvarende tall for den andre gruppen var 32 % og 50 %), og 18 % av disse hadde sonet syv eller flere ganger ($p < 0{,}01$). Nesten alle sedelighetsdømte (91 %) hadde en dom på over to år. Blant de øvrige innsatte hadde 60 % en dom på over to år ($p = 0{,}01$).

Over halvparten av de sedelighetsdømte hadde foreldreansvar og deltok i den daglige omsorgen. Tilsvarende tall for de øvrige innsatte var 26 prosent

Det gjennomsnittlige antall velferds-/ levekårsproblem for de sedelighetsdømte var 1,82 (*SD* = 1.65). mens tilsvarende for de øvrige innsatte var 2.49 (*SD* = 1.33) ($p < 0.02$, $d = -0{,}45$, alfa = 0,36). Nesten alle sedelighetsdømte (96 %) mente at de hadde gode eller ganske gode muligheter til ikke å begå nye lovbrudd når soningen var over. Tilsvarende tall for de andre fengslede var 80 % ($p = 0{,}05$).

Helse. Det var små forskjeller mellom gruppenes fysiske og psykiske helse, og det var også små forskjeller på forekomsten av ADHD og lese-/skrivevansker mellom gruppene. Det var også små forskjeller på hvorvidt de oppga å ha vært seksuelt misbrukt, eller om de var plaget av tanker vedrørende sitt lovbrudd. Tannhelsen var dårlig hos begge gruppene, 67 % av de sedelighetsdømte mot 95 % av de resterende anga at de trengte tannbehandling ($p < 0{,}01$).

Tabell 3. Velferds/levekårsproblemer hos innsatte seksualforbrytere og øvrige innsatte.

	Seks. overgripere	Øvrige innsatte

	n	%	n	%	p	OR
Arbeidsledig	9	40,9	139	69,2	0,00	0,31
Utdanningsmessige problem	7	31,8	97	48,3	0,14	0,50
Husproblem	4	18,2	73	36,3	0,10	0,39
Økonomiske problem	5	22,7	78	38,8	0,13	0,46
Helseproblem	12	54,5	92	45,8	0,43	0,55
Ensom/lite sosial kontakt	7	31,8	71	35,3	0,81	0,85

Andre forskjeller. Mange av de innsatte hadde gjeld, både til privatpersoner og offentlige institusjoner. Halvparten av de sedelighetsdømte som hadde gjeld, hadde en gjeld på over 500 000 kroner, mens 23 % av de resterende innsatte hadde samme gjeldsbyrde (p = 0,02). Ved avsluttet soning hadde 48 % av de sedelighetsdømte egen bolig, mens blant de øvrige innsatte var tilsvarende tall 23 %. De øvrige måtte enten leie, bo hos venner, kjærester eller bo på hospits. (p = 0,02).

Diskusjon

En rekke forhold ved oppvekst, velferd og levekårsforhold skiller de sedelighetsdømte fra de øvrige innsatte i denne studien. Sammenliknet med de øvrige innsatte har de sedelighetsdømte sjeldnere vært straffedømt før, de har flere barn, lavere bruk av rusmidler som alkohol og narkotika og færre problemer i arbeidslivet.

Forskjellene mellom de sedelighetsdømte og de øvrige innsatte var betydelige i denne studien. Det er med andre ord en klar forskjell på innsatte seksualforbrytere og de øvrige innsatte på en del dynamiske risikofaktorer for tilbakefall. Samtidig er det viktig å ta forbehold om funnenes generaliserbarhet fordi utvalget er lite og dermed presisjonen svak. Det er altså behov for flere og større undersøkelser på dette området. Tidligere studier har vist at seksualforbrytere sjeldnere har tilbakefall til samme type kriminalitet enn tilfellet er blant andre lovbrytere (Hanson & Morton-Bourgon, 2009; Reitzel & Carbonell, 2006; Statistisk sentralbyrå, 2008). Denne forskjellen kan skyldes ulik motivasjon for lovbruddene samt forskjellene i oppvekstforhold eller begge deler.

Fafos levekårsundersøkelse omhandler alle som er dømt for seksualforbrytelser, og det skilles ikke på de som er dømt for overgrep mot barn, og de som er dømt for voldtekt. Dette kan

ha virket inn på resultatene. Hvis de som er dømt for voldtekt, hadde vært tatt ut av materialet, ville forskjellen mellom de som har forgrepet seg på barn og de øvrige innsatte sannsynligvis vært enda større. Fengslede voldtektsforbryterne er på en rekke sosiodemografiske variabler mer lik de voldsdømte enn overgripere mot barn (Gannon & Ward, 2008; Walters, 1987). Det samme finner en også for generell lovbruddsaktivitet. Voldtektsdømte har som voldsdømte en langt større bredde i sitt lovbruddsregister enn overgripere mot barn. Smalbone, Wheaton og Hourigan (2003) fant at 79 % av dømte for voldtekt hadde vært domfelt for ikkeseksuelle lovbrudd tilsvarende tall blant de som var dømt for ekstrafamiliære og intrafamiliære overgrep mot barn, var henholdsvis 38 % og 8 %. Den samme forskjellen finner en også ved rusmisbruk og da spesielt alkoholmisbruk, som forekommer oftere hos dømte for voldtekt enn hos overgripere mot barn (Lalumière, Harris, Quincey & Rice, 2005).

Resultatene indikerer klart at mange norske sedelighetsforbrytere ikke har de samme dynamiske risikofaktorene som den øvrige fangepopulasjonen har, og at de her skiller seg fra de sedelighetsforbryterne som internasjonalt har vært brukt ved utvikling og validering av sjekklister beregnet til bruk for vurdering av risiko for tilbakefall hos denne gruppen. Vurderingstemaer som rusmisbruk, arbeidslivsvansker og tidligere domfellelser er sentrale i de aller fleste risikoinstrumentene, for eksempel den klinisk strukturerte vurderingsmetoden, Sexual Violence Risk – 20 (Boer, Hart, Kropp & Webster, 1997) og aktuariske vurderingsmetoder som The Minnesota Sex Offender Screening Tool – Revised (Epperson, Kaul & & Hesselton, 1998) og The Sex Offender Risk Appraisal Guide (Quincy, Harris, Rice & Cormier, 1998).

Resultatene fra denne studien tilsier – til tross for lav presisjon som følge av begrenset utvalgsstørrelse – at det er et mindretall av de norske seksualforbryterne som har disse generelle dynamiske risikofaktorene. Dette tilsier at hvis en vurderer risiko for tilbakefall ut fra tankegangen i disse instrumentene, vil en muligens kunne undervurdere risikoen for tilbakefall hos mange og spesielt de som forgriper seg på barn, da disse i mindre grad har de samme dynamiske risikofaktorene.

I dag vet vi ikke om seksualforbrytere uten disse dynamiske risikofaktorene har en annen residivrate enn de med disse risikofaktorene, men ut fra kunnskap fra internasjonal forskning burde de ha en lavere residivrate enn de øvrige.

Konklusjon

De norske seksualforbryterne skiller seg fra de øvrige innsatte ved at de i mindre grad bruker rusmidler som alkohol og narkotika, de har færre mindre problemer i arbeidslivet, og de er også i mindre grad straffedømt fra før. De har færre oppvekstog velferdsproblemer som voksne. Dette indikerer at risikoen for tilbakefall til nye seksualforbrytelser hos norske overgripere kan bli undervurdert ved bruk av både aktuariske og klinisk strukturerte vurderingsmetoder hvis en ikke tar høyde for disse forskjellene.

Referanser

Andrews, D. A. & Bonta, J. (1998). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing.

Bench, L. L., Kramer, S. P. & Ericson, S. (1997). A discriminant analysis of predictive factors in sex offenders recidivism. I B. K. Schwartz & H. R. Cellini (red.), *The sex offender: New insights, treatments innovations and legal developments* (s. 15.1–15.15). Kingston, NJ: Civic Research Institute.

Boer, D. P., Hart, S., Kropp, P. R. & Webster, C. D. (1997). *Sexual Violence Risk – 20*. The Mental health, Law & Policy Institute Simon Fraser University. Norsk versjon (2004) ved Nøttestad, J. Aa. & Goksøyr, P. K.

Borum, R., Bartel, P. & Forth, A. (2002). *Manual for the structured assessment of violence risk in youth (SAVRY)*. Version 1. Consultation edition. University of South Florida.

Cohen, J. W. (1988). Statistic power analysis for the behavioral sciences (2. utg.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Derogatis; L. R., Lipman, R. S., Rickels, K., Uhlenhuth, E. H., Covi, L. (1974). The Hopkins Symptom Checklist (HSCL): a self-report symptom inventory. *Behavioral Science, 19*, 1–15.

Epperson, D. L., Kaul, J. D. & Hesselton, D. (1998). *Final report on the development of the Minnesota Sex Offender Screening Tool* – Revised (MnSOST – R). Presentation at the Association for the Treatment of Sexual Abusers 14th Annual Conference, New Orleans.

Friestad, C. & Skog Hansen, I. L. (2004). *Levekår blant innsatte*. Oslo: Fafo-rapport 429.

Gannon, T. A. & Ward, T. (2008) Rape. Psychopatology and theory. I D. R. Laws & W.T. O'Donohue (red.), *Sexual devience. Theory, assessment, and treatment* (s. 336–355). New York: The Guilford Press.

Gendreau, P., Little, T. & Goggin, C. (1996). A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: What works. *Criminology, 34*, 575–507.

Grünfeld, B., Noreik K. & Sivertsen E. A. (1998). Straffedømte sedelighetsovergripere. Hvor stor er tilbakefallsrisikoen. *Tidsskrift for Den norske lægeforening, 118*, 63–66.

Hanson, R. K. & Bussière, M. T. (1997). Predicting relapse: A meta-analysis of sexual offender recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 66*, 348–362.

Hanson, R. K. & Morton-Bourgon, K. E. (2004). *Predictors of sexual recidivism: An updated meta-analysis* (Corrections User Reports No. 2004 - 02). Ottawa, Ontario, Canada: Public Safety Canada.

Hanson, R. K. & Morton-Bourgon, K. E. (2005). The characteristics of persistent sexual offenders: A meta-analysis of recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*, 1154–1163.

Hanson, R. K. & Morton-Bourgon, K. E. (2009). The accuracy of recidivism risk assessment for sexual offenders: A meta-analysis of 118 prediction studies. *Psychological Assessment, 21*, 1–21.

Henry, B., Avshalom, C., Moffit, T. & Silva, P. (1996). Temperamental and familial predictors of violent and non violent criminal convictions: Age 3 to age 18. *Developmental Psychology, 32*, 614–623.

Kirsch, L., G. & Becker, J. V. (2006). Sexual offending: Theory of problem, theory of change,

Publisert: 04.10.2012, Tidsskrift for Norsk psykologforening.